

25 let od prvih demokratičnih volitev

Dr. Dimitrij Rupel, foto: arhiv Demokracije

Potem ko so se Demosu pridružili Zeleni, sem bil nekako gotov, da bomo zmagali. Prvi spomin v zvezi s prvimi demokratičnimi volitvami je bila torej: samozavest. Drugi spomin je navdušenje glede na zgodovinsko prelomnico, tretji neizkušenost. Ker smo bili neizkušeni, smo v glavnem govorili po resnici, kar ni nujno najboljši način za pridobivanje volivcev. Naši tekmeci so lagali: na primer, da bodo ljudem vzeli pokojnine. Sam sem kandidiral za predsedstvo, ker smo se tako dogovorili in ker sem (zaradi neizkušenosti) verjel, da bo Demos vodil državo od tam.

Naši tekmeci so nas uspešno izzivali. Sicer smo hodili po vsej Sloveniji za svoj denar, nagovarjali privrženice in nasprotnike ... S svojim avtom sem takrat naredil več deset tisoč kilometrov. Na neki način je bila to misija nemogoče, ker je bila Slovenija še vedno jugoslovansko in socialistično impregnirana. Po eni strani je v našo korist delovala likvidacija v Romuniji (božič 1989), po drugi je v našo škodo deloval odhod komunistov iz Beograda, s čimer so si ustvarili slovensko legitimnost. Naš problem je bil tudi Pučnik, ki so mu obešali mnoge značilnosti, ki jih ni imel, vendar so učinkovale med ljudmi. Kučan je imel nekaj fizičnih in retoričnih prednosti, čeprav se meni njegovi dolgi stavki niso zdeli nikoli zelo prepričljivi.

Slovenska demokratična zveza Pred volitvami je bilo veliko igris s plakati. Mediji so bili Demosu vseeno bolj naklonjeni, kot so bili pozneje. 8. aprila zvečer so bili občutki v glavnem dobri: Demos je pač zmagal ne glede na izide volitev za predsedstvo. Nekateri mislijo, da je bila Slovenska demokratična zveza med Demosovimi strankami predestinirana za zmago v Demosu. Da bi bila SDZ predestinirana za zmago v Demosu, se ne spominjam, res pa je, da se je istovetila z Demosom. SDZ je bila bolj prepoznavna in napadalna leta 1989, ko smo se bojevali proti ZKS in SZDL. Ko ne bi bilo Demosa, bi njegovo vlogo igrala SDZ. V našem izvršilnem odboru so bili (poleg Janše) tudi Oman, Zagožen in mnogi ljudje, ki so se pozneje razdelili po strankah. Spominjam se, da sem nastopal skoraj bolj za Demos (katerega podpredsednik sem bil) kot za SDZ. V naši stranki pa smo imeli pripravljenega kandidata za predsednika vlade, in sicer Marjana Cerarja. V ozadju so se seveda dogajale igrice, saj sem poslušal ocene, da je 70 odstotkov Slovencev katoličanov, torej je smiselno voliti za SKD. Od izseljencev je prihajala finančna podpora za SKD in SDZ v razmerju 90 : 10. Sicer pa smo imeli trden dogovor, da bo predsednik vlade iz tiste Demosove stranke, ki bo dobila

največ glasov, kar smo sprejemali, vsaj zase to vem, zelo samoumevno. Samoumevno za vse naše stranke je bilo tudi, da lahko predsednik vlade postane Pučnik, čeprav je prihajal iz najmanjše stranke. Nihče ni resno nasprotoval ministrskim predlogom iz SDZ, ker smo imeli pač primerne ljudi. To, da smo veljali za »intelektualsko stranko«, pa seveda ni bilo najboljši z volilnega vidika.

Ustanavljali smo lokalne odbore, marsikje pa smo ustanavljali kar Demosove odbore. Marsikdo se ni hotel včlaniti v eno ali drugo stranko, ampak je hotel biti član Demosa. Sicer so nam na SZDL dali neko sobico, kjer so snažilke odlagale svoje pripomočke. Lokacijo smo lahko minimalno izkoriščali za pošto itn. Po Sloveniji smo potovali na svoje stroške, nekaj malega smo dobili od članarin, nekaj malega (recimo plakate zame) od avstrijske ljudske stranke. Imeli smo Novo revijo in Društvo slovenskih pisateljev. Če se prav spominjam, nam je Mitja Rotovnik oddal Cankarjev dom brezplačno. Posebno

Slovenski problem je vzdrževanje nekakšnega »vmesnega«, »prehodnega« režima kljub formalni demokraciji.

prilogo (z naslovom Demokracija) nam je ponudil Gorenjski glas. Nekaj malega je – brez formalnega dogovora in neprostovoljno – prispevala tudi moja tedanja fakulteta FSPN. Sicer je bila to ena sama improvizacija. Slogani so bili demosovski (neodvisna država in demokracija), veliko smo objavljali. Zame je bil najpomembnejši slogan V Evropo iz Ljubljane, ne preko Beograda! Sicer smo vsak dan kritizirali ustavo, zvezno in domačo vladno, Markovića, komunizem ...

Razlike znotraj Demosa SKD so presegli SDZ za tri ali štiri odstotke, kar ni tako zelo veliko. Za nas je prvenstvo SKD pomenilo, da Peterle lahko postane predsednik vlade, vendar je bil izid tak, da smo morali sodelovati. Glede kadrov so bili v SKD nekoliko šibkejši od nas, kar se je pokazalo pri izbiri ministrov iz njihove kvote. Vendar se nismo smeli pritoževati, ker je bil cilj tako zelo pomemben. Glavni problem je bilo vodenje Demosa. Nekaj časa smo se (s Pučnikom) dobivali ob ponedeljkih zjutraj na MZZ, nato je Peterle nehal hoditi, ker je lahko vodil

O avtorju

Dr. Dimitrij Rupel se je rodil leta 1946 v Ljubljani. Po diplomi iz primerjalne književnosti in sociologije je leta 1976 doktoriral iz socioloških znanosti na Univerzi Brandeis v Bostonu. Pozneje je predaval na nekaterih tujih univerzah, sicer pa se je ukvarjal predvsem s pisateljskim, publicističnim in uredniškim delom. Bil je tudi med ustanovitelji in uredniki Nove revije ter avtorji nacionalnega programa, ki je bil objavljen v 57. številki Nove revije. Leta 1989 je ob ustanovitvi SDZ postal njen prvi predsednik, leto dni pozneje pa je po prvih demokratičnih volitvah postal zunanji minister v Demosovi vladi. Pozneje je bil poslanec v državnem zboru, župan Ljubljane in veleposlanik v Washingtonu. Od leta 2000 do 2008 je bil zunanji minister Republike Slovenije.

vlado iz svojega kabineta. Demos je začel voditi kar predsednik vlade, kar pa ni šlo vedno lahko. V času vojne je »naravni« koordinatorski postal Kučan.

Mavrična koalicija Predvsem smo zajemali širše od Demosa. Niso bili vsi za to, takrat se je pojavil ugovor Ni važno, če je pismen, važno je, da je naš. Zanimivo, da smo se sprli zaradi predlogov za RTV. V SDZ smo predlagali Andreja Novaka, Janeza Staniča, Uroša Lipuščka ... Sicer smo imeli veliko znancev na univerzi, v umetniških krogih. SDZ je imela kar pomembno zaledje v izobraženem in v srednjem sloju, npr. med zdravniki ...

Zgodovinski čas Pri nas in v Evropi je bil prelom leta 1989. Prve stranke/zveze, Majniška deklaracija, po njej padec berlinskega zidu ... so pomenili, da je s komunizmom in z enopartijskim sistemom konec. Volitve 1990 niso bile več niti komunistične, niti socialistične, niti samoupravne, čeprav so bile (ko je šlo za zbor združenega dela) obremenjene s komunistično tradicijo. Slovenski problem je vzdrževanje nekakšnega »vmesnega«, »prehodnega« režima kljub formalni demokraciji. Simbolni dogodki oz. dejanja so bili: 57. številka Nove revije (1987), ustanovitev Slovenske kmečke zveze (1988), potem SDZ in Majniška deklaracija (1989).

Prva demokratična vlada je lažje reševala probleme, ker so ljudje pričakovali spremembe. Poleg tega je imela poslanstvo (neodvisnost, demokracija). V zvezi s tem je bilo znotraj vlade nekaj napetosti, saj je bil del vlade bolj zainteresiran za prevzemanje položajev, del pa za neodvisnost. Nekateri niso verjeli vanjo.

Pripombe glede medijev Pri (ne)naklonjenosti medijev do nove ureditve najbrž ni šlo za avtonomno politiko. V Jugoslaviji in tudi pozneje so bili naši mediji (podobno kot višji uradniki, diplomati ...) pod nadzorom in vplivom komunistov, njihovih sorodnikov, naslednikov; strank, gospodarskih kapitanov, ozadij ... Spominjam se, da je bilo Delo z Doberškom, vsekakor pa od leta 1991 naklonjeno osamosvojitvi, Dnevnik s Šetincem in Nevenom Borakom (»Veno Karbone«) pa je bil res strupen. Danes so mediji manj pod vplivom politike (razen ko gre za najbolj občutljive, simbolične stvari), ampak so odvisni od oglasov, o teh pa odločajo gospodarski kapitani, ki so bolj privrženi t. i. levici, saj jim je – večinoma – podarila podjetja. Mediji so se razvili in trdno oporišče t. i. leve politike v času vključevanja (oz. zagrizenega nasprotovanja vključitvi) v NATO (2003) in pred slovenskim predsedovanjem EU (2007).

Slovenske posebnosti Slovenija pravega parlamentarnega sistema nima. Zaradi volilnega sistema, ki so si ga izbrali komunisti, smo imeli npr. stranko mladih – zdaj imamo upokoјence – nimamo pa prepričljivih predstavnikov nasprotnih/alternativnih konceptov. Levičarji se kar naprej preoblačijo in s sredstvi, ki jih imajo na razpolago, vodijo za nos volivce in javnost sploh. Kako je mogoče, da naskoči parlament stranka, ki je mesec dni pred volitvami sploh ni bilo? Kako je mogoče, da so volitve izbrisale liberalno politiko, celo LDS, Zares in PS??? Spominjam se nekega vidnega predstavnika LDS, ki mi je nekoč razložil, zakaj je proporcionalni sistem boljši od večinskega. Pri večinskem sistemu tvegaš poraz, pri proporcionalnem pa si vedno zraven! Edine stranke s tradicijo so SD, SKD in SDS; te stranke predstavljajo glavnino slovenske politike. Morale bi se izmenjivati na oblasti, ker pa jim sistem tega ne omogoča, se pojavljajo novi obrazi itn. Bojim se, da bosta oba tradicionalna tabora v prihodnje še kaj izgubila, zažarela pa bo slovenska Siriza ali nemara »črički« (gibanje Beppeja Grilla v Italiji).

Zakaj so ljudje nezadovoljni? Ker drsimo, ker nazadujemo, ker ni nič boljše. Pošteni ljudje komaj preživijo; goljufi, povzpelniki, prilagodljivci ... pa uspevajo.

Slovenska demokracija je samo teoretična možnost, ker si je nomenklatura z ozadji in državnimi firmami postavila cilj, da oblasti ne izpusti več iz rok ...

Poglejte naše bankirje in njihove plače! Bil sem deset let zunanji minister in sem ves ta čas zaslužil toliko, kot zasluži en polizan bankir (v državni banki) v enem letu. Da ne govorim o ljudeh, ki jih država pošilja v Bruselj ali kam drugam. Naša generacija je: zmagala v vojni, dosegla mednarodno priznanje, članstvo v EU in NATO, predsedovanje OVSE in EU ... kaj je bilo pa potem? Nič. Same zgrešene naložbe, zadolževanje, dobrikanje Balkanu in Rusiji, žalitve ZDA ... Največja manipulacija t. i. levice je bila v pomanjšanju pomena osamosvojitve in glorifikaciji »osvoboditve« leta 1945, pri čemer je t. i. desnica ob polemiki z revolucijo po nepotrebnem zaničevala osvobodilno energijo iz leta 1941, ki je bila po krivem prezrta. Problem bi zahteval veliko potrpežljivega dialoga. Slovenska javnost je popolnoma izčrpana od vseh »demokratičnih« zdravil (novi obrazi ...) in medijskega pranja možganov. Komunistom je uspelo uničiti generacijo osamosvojiteljev, nadomestne strukture (Zares, PS, ZaAB, SMC) pa so ena slabša od druge. Koga naj volijo Slovenci? Pričakujem preobrat na slabše, preden bo boljše.

Sprašujemo se, kam so izginile nove demokratične sile. Prešibki smo in ne znamo si pomagati. Slovenska demokracija je samo teoretična možnost, ker si je nomenklatura z ozadji in državnimi firmami postavila cilj, da oblasti ne izpusti več iz rok, kot se je zgodilo leta 1990 – čeprav je niti takrat ni izpustila iz rok. Ker ni prišlo do spremembe takrat, smo danes tu, kjer smo. **D**

